

Pastir in vrag (Belokranjska pripovedka)

V mogočnem gradu je živel graščak. Imel je hčerko edinko. Zelo jo je ljubil. In tudi hčerka edinka je ljubila svojega bogatega očeta.

Tako sta živila v sreči in zadovoljstvu, dokler ni hčerka odrasla v zalo mladenko, godno za možitev. Neke noči pa je pričelo v starem gradu strašiti. Odsihdoh je sleherni noč tulilo in rožljalo po prostiranih grajskih sobanah. Od neprestanega strahu je zbolela hčerka edinka.

Graščak se je moral s hčerko izseliti iz gradu. Še preje pa je dal po vsej deželi razglasiti, da bo dal tistemu, ki bi pregnal iz njegovega gradu strahove, v dar sam grad in še hčerko edinko bo lahko vzel za ženo.

Zvedel je za graščakov razglas reven pastir. Bil je mlad in močan, pogumen pa kot malokdo v deželi. Stopil je pred graščaka ter se mu ponudil, da bo pregnal strahove.

»Pa poizkusi, če moreš in se upaš,« se je razveselil graščak mladega pastirja in ga peljal v grad. »Ampak dobro pazi,« mu je svetoval, »kako boš preganjal strahove iz gradu. Šest takih mladeničev kot si ti je doslej že poizkusilo svojo srečo, a nihče se ni vrnil iz gradu. Čez noč so čakali na strahove, pa ker je bilo drugo jutro le vse tiho in mirno v gradu, smo pogledali za njimi, a nismo jih našli, če tudi smo vse kote starega gradu pretaknili. Niti živega niti mrtvega sledu ni bilo za njimi. Kam pa misliš ti s tvojim pogumom? Oni so bili vsaj oboroženi, pri tebi pa ne vidim orožja.«

Pastir pa se je zasmejal:

»Saj ga tudi ne potrebujem, orožja. Pa da mi ne bo ponoči predolgočasno, ko bom čakal na strahove, veste kaj, dajte mi no pehar orehov, da bo imel moj lačni želodec kaj opraviti.«

Z velikim veseljem je graščak takoj ustregel tej skromni želji. Pastir pa je pograbil pred grajskim pragom tri velike kamne ter jih vtaknil v žep.

»Čemu ti bodo kamni?« je graščak ves zavzet vpraševal.

»I, gospod, orehe bom trl z njimi,« mu je pojasnil pastir.

Med tem pogovorom sta prišla v prostrano grajsko dvorano. Sredi dvorane je stala velika javorjeva miza, okoli nje rezljani stoli, na njej pa dolg žebelj in kladivo. »Vidiš, to je vse, kar je ostalo v gradu od včerajšnjega junaka,« je pokazal graščak na žebelj in kladivo.

»Le čudno, da niso strahovi še tega pobrali s seboj,« se je pastir glasno čudil. »Pa nič zato, oboje si vzamem za spomin.« Tako govoreč je pograbil kladivo in žebelj ter oboje vtaknil v žep.

Zdajci se je pričelo mračiti. Graščaka je postalo strah prihajajoče noči in je odšel iz gradu. Za seboj pa je zaklenil velika grajska vrata.

Potlej je ostal pastir sam v prostorni grajski dvorani. Sel je za mizo, stresel orehe nanjo ter jih pričel drobiti s kamnom. Komaj je strl prvi oreh, je že pričelo nekje v daljavi močno tuliti. To tuljenje je prihajalo bliže in bliže, in nenadoma je odnekod zviška padla poleg začudenega pastirja noga, obuta v kopito.

Pastir pa se ni zmenil za samcato nogo, ampak je kar naprej trl orehe in se sladkal z jedrci.

Čez kratek čas je spet nekaj zatulilo in v sobo je odnekod zviška padla druga kopitasta noga.

Pastir pa se ni zmenil za drugo nogo, ampak je kar dalje trl orehe in se mastil s sladkimi jedrci.

Čez kratek čas je spet nekaj zatulilo in v sobo je odnekod zviška

padlo kosmato truplo z dvema kosmatima rokama.

Zdaj je postalo pastirja že malce strah. Zunaj nekje je udarila enajsta ura, ko je zatulilo znova in močneje kot drugekrati. In v sobo je odnekod zviška padla rogata glava. Zabliskalo se je in pred začudenim pastirjem je stal sam — vrag.

»Dober večer.« je pozdravil pastir čudnega gosta in kar dalje trl orehe ter se mastil z jedrci.

Vrag pa je zamomljal: »Eh, zate je dober večer, ko imaš jela na preték. Kaj pa hočem jaz, ubogi siromak, ko me kar ščiplje po trebuhu od same lakote.«

»Pa prisedi,« ga je povabil pastir, »Dovolj je orehov, da si jih lahko tudi tvoj želodec privoščiš. Pa da ne boš dejal, da sem skop, ná, tu imaš najdebelejšega,« je postavil predenj kamen, ki ga je bil med pogovorom izvlekel iz žepa.

»Kako pa se ravna s to prečudno stvarjo?« je vprašal nevedni vrag.

Pastir pa je napravil nedolžni obraz in odgovoril:

»Oh, kaj se neki prenevedaš. Lej, najdebelejši oreh sem ti dal, da ne boš rekel, da sem lakomen in da tebi ne privoščim niti toliko, da bi si glad potešil. Ugrizni vanj in jej, tako kot vidiš mene,« je pastir slepomišlil z vragom in strl oreh med močnimi zobmi.

Zares, vrag je vtaknil kamen med čeljusti in pritiskal nanj z močnimi zobmi, da se je kar bliskalo. Čez

čas pa se je le naveličal. Vrnil je kamen prebrisanemu pastirju in poštožil: »Ne morem.«

»Ná, pa drugega poizkusi, če je le-ta pretrd za tvoje zobe,« je pastir segel v žep ter izvlekel še debelejši kamen od prvega.

Še s tem se je trudil vrag, a tudi tega ni mogel streti med zobmi.

Pastir pa je postavil predenj tretji, najdebelejši kamen, rekoč:

»Ná, še tega poizkusi. Pa močno stisni zobe. Ni vrabič, da bi ne strl enega samega oreha, ko si takšen junak, da te je veselje pogledati.«

Vragu je laskala pastirjeva pohvala. Brž je vtaknil kamen pod zobe in stiskal čeljusti, dokler se mu ni zlomil zob.

»Ne morem,« je zajavkal in vrnil kamen pastirju. »Zob sem si strl.«

»Ah, to ni še nič hudega,« ga je pričel tolažiti pastir. »Tudi meni se je že kaj takega primerilo, ko sem se učil tretji orehe, pa sem si vsak zlomljen zob sam popravil.

»Daj, še meni popravi zob,« je poprosil vrag.

»Tisto pa že,« je pokimal pastir. »No, odpri usta in jezik iztegni!«

Vrag, ki je bil lačen orehov, je ubogal pastirja.

»Zdaj pa iztegni jezik na mizo!« je velel pastir. Vrag se je pričlenil k mizi in položil jezik nanjo. Pastir pa je brž segel v žep, izvlekel kladivo in žebelj ter pribil vragov jezik na mizo. Tisti čas je vrag zatulil, da se je streslo grajsko zidovje, a po-

magati si ni mogel. Tako je čepel tam za mizo in jezik je imel pribit na njej in bil je pohleven kot nedolžno jagnje.

Komaj se je zdanilo, je radovednost prignala graščaka v grad. Poklical je hlapce, ki so prišli z batina mi in natreskali vruga po grbi. In ker si vrug ni mogel pomagati drugače, je pograbil z obema rokama

široko javorjevo mizo ter z njo vred odhru mel v peklo.

Odslej ni v gradu več strašilo. Spet se je naselil vanj graščak. Pogumnemu in prekanjenemu pastirju pa je dal v zakon hčerko edinko.

Ko je graščak umrl, je postal graščak mladi pastir. Dolgo časa je živel v gradu s svojo lepo ženo. Dobro se mu je godilo.

Tehniki v živalstvu

1. Letanje v slepo

Z dvema vprašanjima se mora naša letalska tehnika vedno in največ boriti, to sta megla in tema. Koliko nesreč se je radi teh dveh pojavov že dogodilo v zraku! Človeku namreč manjka tisti notranji orientacijski čut, ki ga imajo v veliki meri mnoge živali. Človek se — recimo — v temni sobi zaleti v vsak stol, ki mu stoji na poti. In če bi vodja letala ne imel teh-

ničnih pripomočkov, bi se brez njih v temi ali megli ne znašel in tudi pristati ne bi mogel brez njihove pomoči. Netopir je v tem oziru veliko brihtnejši. Čeprav je živalca pravi ponočnjak, vendar so njene oči prav majhne in slabo razvite. Pa vendar najde netopir vsak večer svojo hrano in se navzlic hitremu letu nikdar ne zaleti v zid. Napravili so tale poizkus: V temni sobi so napeli od stene do stene znatno število tenkih jeklenih žic. Spustili so vanjo netopirja in več velikih nočnih metuljev. Naš letalski mojster je polovil vse metulje, ne da bi se le enkrat dotaknil katerekoli žice. To se resnično pravi: letati z zvezanimi očmi.

2. Strokovnjak za' mostove in lovec-umetnik

Poglejmo našega pajka-križavca! Kako spretno pritrdi ta živalca držalne niti svoje zahrbtnne pasti, ki so večasih po en meter široke. Najprej sprede nekaj niti, ki jih pusti kar prosto nihati v vetru. Na eni taki niti potem toliko časa niha, da doseže, kakor spreten umetnik na krogih, list ali vejico, na katero pritrdi svojo svilenogugalnico. To mojstersko delo ponavlja toliko časa, da ima dovolj oporišč za svojo mrežo. V Avstraliji živi neke vrste pajek, ki spusti iz svoje mreže štiri centimetre dolgo nit, ki ima na koncu kapljico lepljive tekočine. Ta pajek lovi svoje žrtve prav tako kakor konjski pastirji konje na ameriških stepah. Če se približa žuželka, jo pajek spretno zadene s svojo lovilno vrvjo, da se živalca sprime z lepljivo tekočino in trdno obvisi na niti.

